

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОЕКТУВАННЯ ПОЗАУРОЧНОЇ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ткаченко Н. М.

У статті висвітлюється модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до проектування позаурочної виховної діяльності, характеризуються її основні компоненти, зокрема, етапи роботи в зазначеному напрямку та зміст діяльності на кожному з них. Також наводяться типові завдання, які відображають зміст підготовки майбутніх учителів до проектування позаурочної виховної діяльності.

Ключові слова: проектування, позаурочна виховна діяльність, підготовка учителя початкових класів.

В статье рассматривается модель подготовки будущих учителей начальных классов к проектированию внеурочной воспитательной деятельности, характеризуются ее основные компоненты, а именно, этапы работы в указанном направлении и содержание работы на каждом из них. Также подаются типичные задания, которые отображают содержание подготовки будущих учителей к проектированию внеурочной воспитательной деятельности.

Ключевые слова: проектирование, внеурочная воспитательная деятельность, подготовка учителя начальных классов.

The model of training prospective primary school teachers for planning out-of-school educational activities, its main components, in particular, the stages of work in this direction and content of work at every stage have been described in the article. Typical tasks that reflect the content of preparation of prospective teachers for planning out-of-school educational activities are provided.

Key words: planning, out-of-school educational activities, primary school teacher training.

Постановка проблеми. Вимоги сьогодення до підготовки педагогічних кадрів у руслі підвищення якості освіти передбачають орієнтацію на перспективне планування роботи педагога, прогнозування результатів педагогічної діяльності й розвитку особистості учня. Сучасний вчитель повинен мати високий рівень готовності до проектувальної діяльності. Оволодіння даним видом діяльності дозволить йому грамотно організувати свою роботу з керівництва діяльністю учнів, здійснювати продуктивну взаємодію із суб'єктами виховного процесу, розробляти нові технології, засоби, методи й організаційні форми виховання, що доводить важливість подальших спеціальних досліджень у цьому напрямі.

Для підвищення якості підготовки майбутніх вчителів початкових класів необхідно є перебудова змісту і форм підготовки майбутніх спеціалістів, пошук нових ефективних педагогічних технологій, які б забезпечували формування у студентів готовності до проектування виховної діяльності на високому професійному рівні.

Формулювання цілей статті. У межах даної публікації ми здійснимо аналіз розробленої нами моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до проектування позаурочної виховної діяльності.

Виклад основного матеріалу. З метою розв'язання завдання цілеспрямованого, систематичного формування готовності до проектування позаурочної виховної діяльності у майбутніх вчителів початкових класів нами були виділені наступні етапи підготовки студентів до проектування позаурочної виховної діяльності. Ці етапи відповідали цілям, змісту, структурі й функціям майбутньої професійної діяльності.

Таблиця 1

Етапи підготовки студентів вишу з огляду формування у них готовності до проектування позаурочної виховної діяльності

№	Назва етапу	Зміст діяльності студента	Строки навчання
1.	Діагностико-інформаційний	Формування інтересу студентів до проектно-педагогічної діяльності, мотивів здійснення проектування виховної діяльності. Формування та розвиток індивідуальних психологічних властивостей особистості: мислення, уява, увага, пам'ять. Формування у студентів теоретичних основ педагогічного проектування, що пов'язане із систематичним освоєнням інформації про зміст і структуру педагогічного проектування, виконання завдань з елементами проєктивно-педагогічної діяльності: цілепокладання, прогнозування, моделювання і конструювання. Нагромадження зразків проєктів, ознайомлення з кращими педагогічними проєктами, аналіз проєктів.	I–II курс I–IV семестр
2.	Практико-проєктувальний	Проєктування педагогічних об'єктів, спрямованих на розв'язання конкретних виховних проблем з урахуванням вікових і особистісних характеристик суб'єктів взаємодії, захист проєктів.	III курс V семестр
3.	Діяльнісно-творчий	Розробка й упровадження в практику індивідуальних проєктів (у ході педагогічної практики в школі, у літньому таборі), рефлексія власної виховної діяльності, закріплення установки на саморозвиток і самовдосконалення в професійній сфері.	III–IV курс VI–VIII семестр

Діагностико-інформаційний етап підготовки майбутніх учителів початкових класів до проектування позаурочної виховної діяльності в освітньому процесі педагогічного вишу має здійснюватись в ході впровадження теоретичних напрацювань на заняттях з ряду дисциплін психолого-педагогічного циклу, зокрема "Вступ до спеціальності", "Загальні основи педагогіки", "Теорія та методика виховання". У процесі вивчення названих дисциплін має відбуватися формування у студентів уявлень про специфіку проєктувальної діяльності вчителя початкових класів, мотивації щодо формування у себе готовності до проектування позаурочної виховної діяльності, дидактико-методичних знань і умінь проектування виховної діяльності, вмінь реалізовувати та удосконалювати створений проєкт. У зміст дисциплін вводиться додаткова інформація про сутність, типи, форми й методи педагогічного проектування, виконуються завдання з елементами проєктивно-педагогічної діяльності: діагностування, прогнозування, моделювання, планування і конструювання. Освітній процес зазнає перетворень в аспекті застосування форм навчання, переструктурування змісту, створення серії завдань.

Наведемо приклади найбільш типових завдань, які відображають зміст підготовки майбутніх учителів до проектування позаурочної виховної діяльності в процесі вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу. Серія завдань включає проблемні питання, що забезпечують формування у студентів знань та проєктувальних умінь на репродуктивному та адаптивному рівнях.

Завдання з елементами діагностики

➤ Розкрийте основні аспекти вивчення об'єкта і предмета виховної діяльності з точки зору проєктувальної діяльності вчителя.

➤ Вивчіть та проаналізуйте особливості проектування виховної діяльності видатними педагогами (А. С. Макаренком, В. О. Сухомлинським, І. П. Волковим, І. П. Івановим).

➤ Для визначення уявлень школярів про норми поведінки учитель запропонував продовжити наступні судження:

- Щоб досягти своєї мети, можна....
- Щоб мати багато друзів, потрібно...
- Не слід дозволяти ображати себе, тому що...
- Коли я є свідком поганого вчинку мого товариша, то я...

Отримані відповіді було підсумовано для аналізу отриманих даних.

Який метод використав вчитель? У чому полягають його переваги і недоліки? Чи можна у такий спосіб отримати об'єктивну інформацію для діагностичної постановки виховних завдань?

➤ На основі діагностичних досліджень складіть психолого-педагогічну характеристику класу (своєї групи), проаналізуйте положення, які визначають формулювання завдань подальшої виховної діяльності.

Завдання на цілепокладання

- У планах виховної роботи учителів наявні такі формулювання виховних завдань:
- здійснювати моральне виховання, вести роботу з батьками, звертати увагу на індивідуальну роботу з учнями;
  - формування уявлень школярів про користь праці, виховання поваги до національних символів;
  - сходити на екскурсію, провести вікторину, обговорити фільм.

Визначте, який з наведених способів постановки виховних завдань є найбільш технологічним? Зробіть необхідні уточнення.

➤ Складіть словесний портрет свого майбутнього учня, тобто розробіть цільовий ідеал виховання, вказавши проміжні виховні завдання, що потребують розв'язання на шляху до мети-ідеалу.

➤ Складіть таксономію цілей власної професійної підготовки на період навчання у виші.

Завдання для формування основ моделювання

- Назвіть основні функції моделювання як етапу проектування.
- Поставте в логічно правильному порядку компоненти виховного процесу: форми, цілі, зміст, принципи. Доповніть список відсутніми компонентами.
- Проаналізуйте "Концепцію національного виховання". Зверніть увагу на ідеї та принципи проектування національної системи виховання в Україні.
- Для поданих виховних завдань визначте провідну ідею їх досягнення, запропонуйте основні напрямки і форми організації виховної діяльності. Розробіть модель, програму діяльності, дайте їй наукове та методичне обґрунтування.

➤ В ході дискусії "Ідеал учителя очима дітей" сформулюйте цілі власного професійного становлення. Прокоментуйте, які види діяльності сприятимуть їх досягненню.

Завдання з елементами планування діяльності

➤ Проаналізуйте зразки планів виховної роботи учителів. Встановіть відповідність змісту запланованого, організаційних форм поставленим виховним завданням, а також співвідношення об'єму діяльності і часу на їх виконання, доцільність вибору місця проведення виховних справ.

➤ Опрацюйте поради В. Сухомлинського стосовно планування виховної роботи. Книга "Сто порад учителям" (порада 97).

➤ Молодий спеціаліст, у якого виникли труднощі з написанням плану виховної роботи, знайшов план свого колеги-попередника, поставив нові дати.

Поясніть, який виховний результат можна отримати в такій ситуації. Чому неможливо навіть хороший чужий план виховної роботи застосувати в своїй ситуації?

➤ У складеному учителем плані виховної роботи наявні такі пункти:

- стежити за відвідуванням учнями уроків;
- відвідувати уроки учителів-предметників у своєму класі;
- допомогти учням, що не встигають;
- проводити виховну годину 1 раз на тиждень.

Які недоречності допущені учителем при проектуванні системи виховної діяльності? Назвіть вимоги, яким повинен відповідати план виховної роботи вчителя, та основні принципи планування виховної роботи.

Завдання з елементами конструювання діяльності

➤ Назвіть функції етапу конструювання організаційних форм виховної взаємодії. Визначте співвідношення технології конструювання і проектування виховної діяльності.

➤ Готуючись до проведення бесіди, учитель склав її детальний план, підібрав цікавий, на його думку, матеріал, підготував питання. Але під час проведення бесіди учні почали цікавитись зовсім іншим, те, що розповідав учитель, не завжди було цікаво дітям, вони слухали не уважно та займалися своїми справами.

Якої помилки припустився учитель, конструюючи виховний захід? Яким би чином ви використали інтереси учнів при підготовці та проведенні виховної бесіди?

➤ Складіть план-сітку діяльності групи на певний період у межах ділової гри "Планування життєдіяльності в колективі". Оцініть правильність і ефективність своїх дій.

➤ Виберіть конкретну виховну справу із запропонованих форм діяльності, розробіть конструктивну схему її підготовки і проведення.

Завдання на формування контрольних оцінювальних умінь

- Перерахуйте критерії оцінки і контролю виховної діяльності.
- Проаналізуйте й обговоріть проведену вчителем у класі виховну справу. Оцініть, наскільки повно і яким чином були реалізовані заплановані виховні завдання. Які зміни можна було б внести в проектування й конструювання такого виховного заходу?
- Виділіть та проаналізуйте етапи і форми проектування вами власного життя.

Практико-проектувальний етап підготовки майбутніх учителів початкових класів до проектування позаурочної виховної діяльності передбачає узагальнення і систематизацію знань, умінь та навичок у процесі виконання системно-моделюючих завдань, оволодіння студентами основними видами педагогічного проектування, системою узагальнених дій із цілепокладання, прогнозування, моделювання, конструювання; спрямовані на формування у них готовності до проектування позаурочної виховної діяльності. Реалізовується наступний етап через введення спецкурсу "Школа педагогічного проектування", а також в рамках занять-тренінгів перед проходженням навчально-виховної практики.

Лекційні та семінарські заняття, передбачені програмою спецкурсу, присвячені розкриттю основ, сутності, логіки, алгоритмів проектувальної діяльності, пов'язаної з проведенням дослідження в сфері виховання; розгляду цілей, стратегії, тактики проектувальної діяльності, питань цілеутворення, прогнозування, конструювання змісту, форм, методів у виховному процесі, проблем аналізу й оцінювання проектів виховної спрямованості; формуванню основ діагностики як інструмента, необхідного для здійснення проектування.

Даний етап підготовки майбутніх учителів передбачає також систему практичних занять, під час яких студенти в мікрогрупах готують проекти, спрямовані на розв'язання конкретних педагогічних проблем з урахуванням вікових і особистісних характеристик суб'єктів взаємодії.

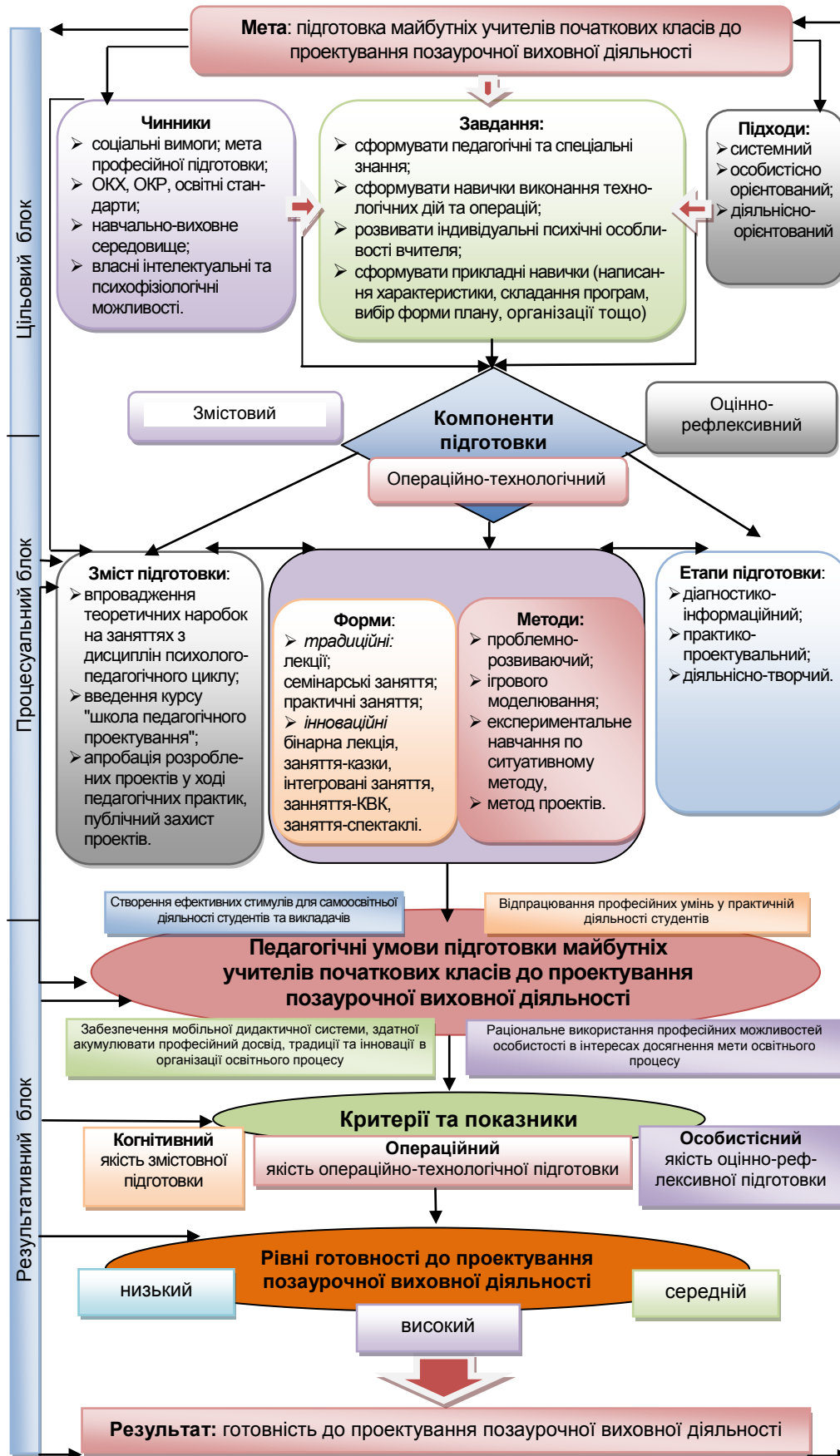
У ході виконання творчих завдань студенти освоюють зміст основних етапів проектування позаурочної виховної діяльності, склад дій, що входять до процедур прогнозування, моделювання, конструювання й відтворення об'єктів проектування.

Важливе місце в структурі практико-проектувального етапу займає самостійна робота студентів, спрямована на формування професійних умінь та навичок роботи з науковою й методичною літературою. Для вивчення студентам доречно пропонувати новинки педагогічної літератури з проблем виховання, у яких відображено досвід організації позаурочної виховної діяльності з учнями. Це дозволить студентам розширити свої знання про різноманіття форм, змісту, методів та прийомів організації позаурочної діяльності учнів.

Консультативно-управлінська робота має бути спрямована на розвиток основних умінь проектувальної діяльності, озброєння навичками самоорганізації своєї праці. Це орієнтує студентів на усвідомлення необхідності самоосвіти для особистості взагалі, і для педагога особливо.

Підсумком спільної роботи студентів і викладачів з підготовки до проектування позаурочної виховної діяльності є *діяльнісно-творчий етап*, який передбачає часткову апробацію розроблених проектів у ході проходження педагогічних практик та публічний захист індивідуальних педагогічних проектів, а також рефлексію власної навчально-виховної діяльності, закріплення установки на саморозвиток і самовдосконалення в професійній сфері, у якій відбувається формування основ педагогічної майстерності.

З урахуванням теоретичних засад дослідження стала можливою розробка педагогічно обґрунтованої експериментальної моделі, яка є схематичним способом відтворення процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до проектування позаурочної виховної діяльності (рис. 1).

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до проектування позаурочної виховної діяльності

Вона відображає взаємозв'язки між цільовими, структурними, функціональними, технологічними і результативними компонентами.

Результатом експериментальної роботи стало виокремлення в моделі таких блоків: цільовий, процесуальний та результативний.

Взаємодія цих блоків у навчально-виховному середовищі вищої школи має забезпечити постійний, цілеспрямований і послідовний вплив на майбутніх учителів різноманітних форм, методів і прийомів роботи.

Важливими компонентами системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до проектування позаурочної виховної діяльності є: мета і завдання цього процесу; підходи, з урахуванням яких здійснюється процес підготовки майбутніх учителів; чинники, що впливають на підготовку майбутніх учителів; компоненти підготовки; зміст підготовки; технологія підготовки, основу якої складають інтерактивні методи і форми навчання; педагогічні умови й етапи підготовки; критерії готовності до проектування позаурочної виховної діяльності; рівні готовності та результат підготовки: готовність майбутніх учителів початкових класів до проектування позаурочної виховної діяльності.

Ефективність розробленої моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до проектування позаурочної виховної діяльності забезпечується рядом педагогічних умов її реалізації.

Існуючи в абстрагованому вигляді, модель не може передбачити всіх особливостей впливу тих чи інших конкретних умов реалізації навчального процесу. Вона потребує обов'язкової експериментальної перевірки в реальному педагогічному процесі, що стало завданням нашого подальшого дослідження.

Висновки. На нашу думку, у результаті такої роботи ефективно відбуватиметься формування готовності майбутнього педагога до проектування позаурочної виховної діяльності, що полягає в умінні будувати особистісно орієнтований освітньо-виховний процес, в умінні передбачати, прогнозувати, проектувати, будувати й реалізовувати різні варіанти розв'язання педагогічних проблем виховного характеру.

Література

1. Безпалько О. В. Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності : дис ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Безпалько Ольга Володимирівна. – К., 1998. – 190 с.
2. Глузман А. В. Моделирование системы инновационных технологий обучения студентов университета / А. В. Глузман, Т. Ю. Левченко, Г. М. Рюмшин // Профессионализм педагога. – Ижевск : Изд-во Удмурт. ун-та, 1992. Ч. 2. – 1992. – С. 160–164